

Susan Shore

DEN NYE TIDSALDERS FORÆLDRE

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk

Den nye tidsalders forældre

- forholdet mellem forældre og børn

Af Susan Shore

VisdomsNettet
www.visdomsnettet.dk

Den nye tidsalders FORÆLDRE

-forholdet mellem forældre og børn

Af Susan Shore
Fra *The Beacon*

(Oversættelse Thora Lund Mollerup & Erik Ansvang)

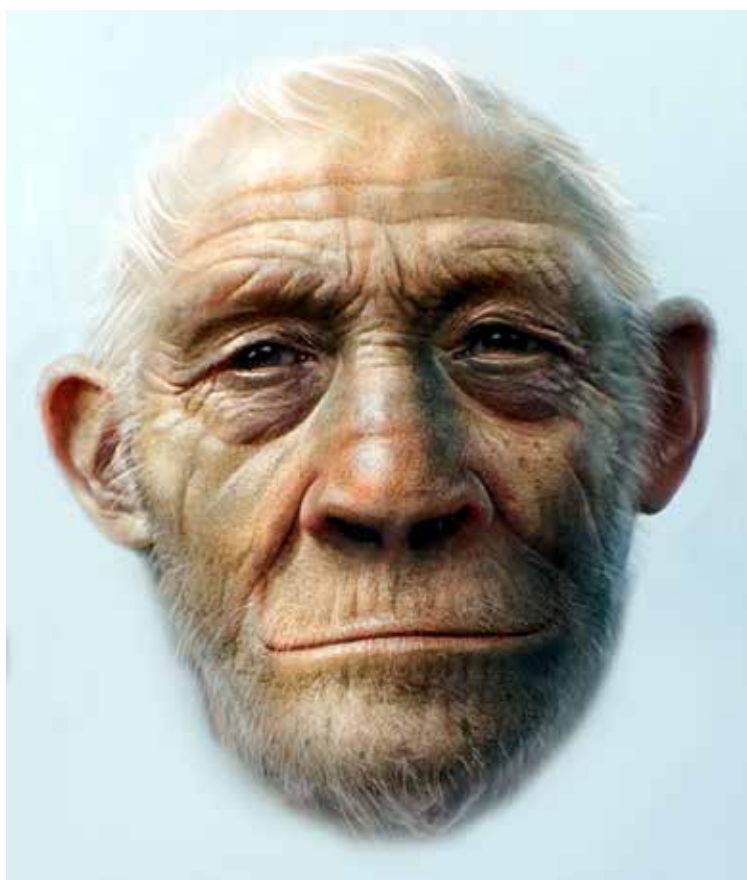
Børn og barndom i historien

Menneskehedens historie kan betragtes som en beskrivelse af menneskeslægtens evolution set i relation til børnene og de voksnes handlinger som forældre. Historie viser den lange vej, fra dengang menneskeheden begik barnemord, til nutiden, hvor mennesket ser kærlig ansvarlighed som den rigtige måde at relatere sig til børn. Det er også historien om et paradigmeskift i bevidsthedsudviklingen og dermed om accepten af mere oplyste opdragelsesmetoder.

Historikere er først i nyere tid begyndt at rette opmærksomheden mod familien og barndommen som en væsentlig del af historien. Børn og barndom blev først betragtet som selvstændige emner i undervisningen med videnskabelig relevans i 1920'erne og 30'erne, dengang pionerer som f.eks. Piaget (kognitiv psykologi) (- *den del af psykologien der handler om de intellektuelle processer som for eksempel sansning, tænkning, problemløsning etc.*) Watson (behaviorisme) (*adfærdspsykologi*) og antropolog Margaret Mead (sociologi og etnologi) for første gang begyndte at studere børns udvikling og adfærd.¹ Historiske studier af barndommen kom dog først senere.

Familieenheden

I de tidligste tider har man kun spor af vilkårene i barndommen fra arkæologien, som endnu ikke har opdaget de atlantiske og de lemuriske civilisationer. De mennesker, der studerer åndsvidenskab kender udtalelser fra den tibetanske mester Djwhal Khul om familielivets begyndelse, for han taler om den allertidligste periode i menneskeslægts lemuriske tid:

"På den tid opstod også de første tendenser til ægteskab i modsætning til promiskuitet. At stifte familie blev genstand for opmærksomhed og et mål for de højst udviklede. Det var en af de første opgaver, som Hierarkiet påtog sig, og det første forsøg på at skabe en form for gruppeaktivitet, der kunne give den første lektion i ansvarsfølelse. Familieenheden var ikke stabil, som den kan være det nu, men selv dens forholdsvis korte varighed var et enormt fremskridt ..."

Alice A. Bailey: *Esoteric healing*, p. 230

---

¹ Grace J. Craig: *Child Development*

Ansvarsfølelsen

Denne udtalelse giver en vigtig information om holdningen til afkommet hos de mennesker, som blev forældre i lemurisk tid. Det er indlysende, at oprindeligt var der praktisk talt ingen ansvarsfølelse i forbindelse med pasning og pleje af børnene. Der har sandsynligvis kun været en relativ kortvarig forbindelse mellem moderen og den nyfødte. Faderens rolle i forplantningen blev ikke forstået, og der har ikke været nogen fornemmelse af ansvar knyttet til denne rolle.

Ansvarsfølelsen ville opstå gennem evolutionsprocessens "indbyggede" programmering, der havde til formål at skabe åndelig fremgang for både det enkelte menneske og for samfundet, og processen ville langsomt udvikle metoder til børnenes opvækst, der ændrede sig gradvis fra det brutale til det humane. Væksten fra dyremenneske til den nuværende relativt høje og stadig mere bevidste og ansvarlige menneskehed ville aldrig have været mulig i løbet af et enkelt liv, og heller ikke i løbet af en kort serie af liv. Den guddommelige lov, der styrer menneskets inkarnationer, bringer det tilbage til familier og grupper liv efter liv, for at det kan arbejde videre på relationer både til enkeltpersoner og grupper, indtil det udvikler kærlighed i større målestok.

På denne måde kan man på grund af karmaloven – loven om årsag og virkning – skiftevis spille alle mulige roller og gøre erfaringer både som den, der udfører voldelige handlinger og som den, der lider under dem. Alle oplever at være både herre og slave, kvinde og mand, forældre og barn, gerningsmand og offer.

Processen

Allerede i denne inkarnation har de fleste et tydeligt eksempel på, hvordan denne læreproces kan komme til udtryk endog i et enkelt liv. Man inkarnerer ved hjælp af to mennesker, og alene i kraft af skabelsen af det legeme, som man kan tage bolig i, bliver de ens forældre. Man fødes til rollen som barn og er underlagt forældrenes vilje og handling. Senere i samme liv bliver de fleste sædvanligvis selv forældre. Formålet med denne bevidsthedsmæssige virkning af karma- og reinkarnationsloven har i tidens løb været, at mennesker, der bliver forældre – og navnlig i denne udviklingsperiode – skulle prioritere deres eget forældreansvar højt og undgå de fejl, som deres egne forældre begik, og afhjælpe de spændinger, der blev skabt under opvæksten i tidligere miljøer. På denne måde skaber overgangen fra barn til forælder lærdom, der omgående kan bruges.

Denne udvikling sker uafhængigt af, om den sjæl, der lige har været ens forælder, faktisk bliver ens barn i dette liv – for det sker sjældent – eller om man bare skifter roller over længere tidsperioder og i løbet af mange liv, for det er det mest almindelige. Det er interessant at tænke på, at den sjæl, som er ens barn i dette liv, efter al sandsynlighed har været ens moder, fader, søster, broder, kone, mand, ansatte, tjener etc. engang i tidligere inkarnationer. På denne måde udvikles og forandres samfundets holdning til børns opvækst til det bedre gennem den lærdom, der vindes af den enkelte og af gruppen som et resultat af loven om reinkarnation.

Fødselens historiske stadier

Første stadiet: Barnemord

Philippe Aries² og senere Lloyd De Mause³ – begge pionerer inden for barndommens historie, fortæller om samfundets behandling af børn i tidligere tider i det omfang, det kendes af historikerne. De opdeler behandlingen i stadier. Det første stadium var markant på grund af, at barnemord var almindelig praksis. Nyfødte og endog ældre børn blev dræbt eller sat ud for at dø, sådan som det utvivlsomt også var tilfældet på Lemurien og Atlantis. Reminiscenser af dette temmelig primitive stadium ses i dag i Indien og Kina, hvor piger stadig er uønskede.

Historikere, der studerer barndommen, undersøger tidligere samfund for deres grundlæggende holdning til barnemord, men det kræver forståelse og tolerance. Undfangelser skete konstant, og når ressourcerne var knappe, kunne den nye mund ikke mættes, uden at det samtidig blev en trussel mod den eksisterende gruppe.

² Philippe Aries: *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*.

³ Lloyd De Mause: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*.

Og hvis nyfødte fik lov til at leve og vokse op, døde de fleste inden de blev fem år. Det ville have været uklogt at anbefale, at hver eneste nyfødt individuelt blev betragtet og plejet som et vigtigt familiemedlem, sådan som man kan gøre det på grund af nutidens fødselsvidenskab, hvor man forventer, at alle nyfødte overlever. *Fødslen gav ikke et barn retten til at leve. Det var en gave, der blev givet af forældrene.* Det var deres ret at opfostre den nyfødte eller at kassere barnet – et valg, man foretog, nøjagtig som med andre fysiske produkter.

Nogle børn havde ikke en perfekt skikkelse eller størrelse – eller de græd for lidt eller for meget – eller var anderledes end beskrevet i litteraturen. Og hvis man fandt ud af, at et nyfødt barn ikke var værd at opfostre, så blev det sædvanligvis dræbt. Pigernes værdi blev vurderet lavt, og diktatet fra en mand til hans kone (1 f.Kr.) er typisk for den åbenhed, som disse emner blev drøftet med: *"Hvis du – hvad der meget let kan ske – føder et barn, og hvis det er en dreng, lad ham leve, men hvis det er en pige, sæt hende ud."*⁴ Man beslutter stadig, at en ganske lille procentdel af de nyfødte ikke er værd at opfostre, fordi de sandsynligvis ikke overlever.

Andet stadie: Undsigelse

Andet stadie – eller "model" som De Mause foretrækker at kalde det – var markant på grund af *undsigelse* af barnet. Den nyfødte, som efterlades på et dørtrin, er et nutidig modstykke. I 1780 i Paris havnede 2.000-3.000 nyfødte på børnehjem, mens 17.000 ud af 21.000, der blev født dette år, blev sendt på landet til ammer – *"en form for institutionel undsigelse, som var den mest fremherskende i fortiden."*⁵ I Europa var dødstallet blandt disse børn høj – kun de heldige overlevede og kunne sendes tilbage til hjemmet.

Denne statistik chokerer bare to århundreder senere. Og alligevel kan både Aries og Lloyd De Mause (ophavsmænd til den første psyko-historiske undersøgelse af barndommen) notere en stabil vækst i bevidstheden om ansvarlighed hos både det enkelte menneske og samfundet, som var parat til at yde de nødvendige ofre – for det viser den konstante fremgang gennem stadierne fra barnemord til hjælpsomhed.

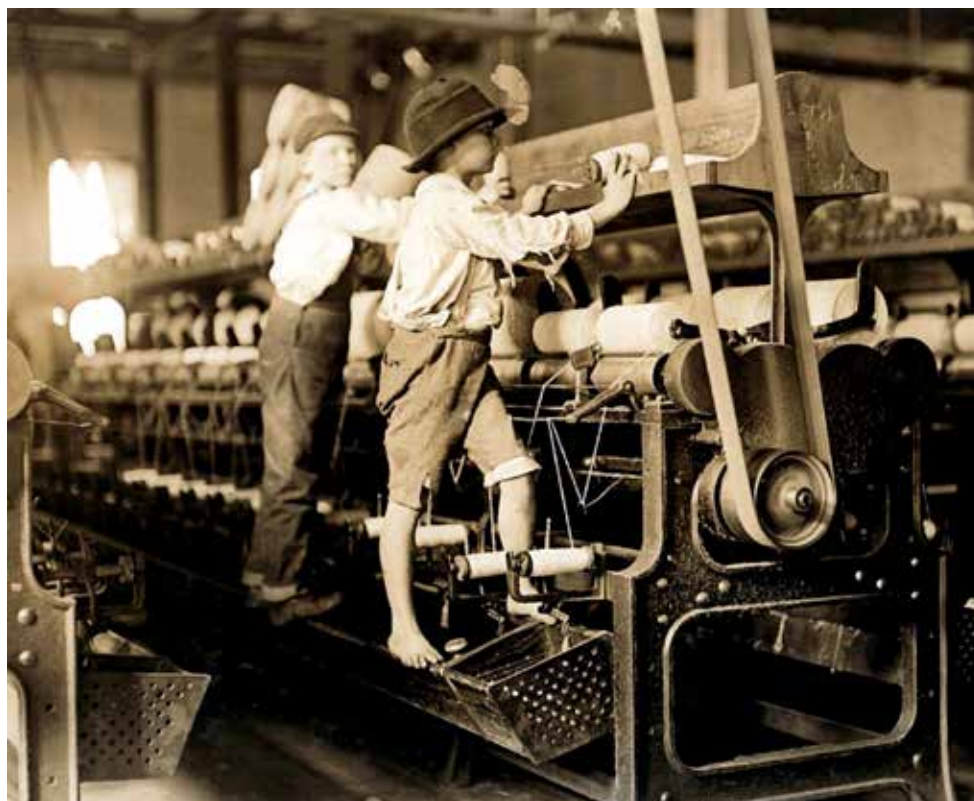
4 Lloyd De Mause: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*, p. 25.

5 Lloyd De Mause: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*, p. 6.

Før eskimoerne blev mere civiliserede, lagde de deres førstefødte ud i sneen for at lade dem dø, hvis de var piger. Det var en nødvendighed for gruppens overlevelse at have drenge til at hjælpe med at jage føden og ikke endnu en mund at mætte. En datter kunne få lov til at leve, hvis der først var født en søn. Motivet er forståeligt. Det er et element i den tidlige udvikling af *gruppeansvar*. Det er sandsynligvis – ifølge det Djwhal Khul fortæller – noget helt andet end intentionerne i tidligere perioder, hvor den primære årsag til, at forældre skilte sig af med børnene i perioder, hvor ressourcerne var begrænsede, og fordi de nyfødte var en byrde. Et barn var det stik modsatte af det, man havde brug for på det aktuelle tidspunkt. Drab af legitime børn endog hos velhavende forældre var så almindeligt i det klassiske Grækenland, at Polybius klagede over, at det kunne medføre en affolkning af Grækenland: *"... hele Grækenland er blevet genstand for en lav fødselsrate ... for mennesket er sunket ned til et så prætentivt stadie af griskhed og dovenskab, at det ikke ønsker at gifte sig, eller hvis det gør det, ikke opfostrer de børn, der fødes hos det, eller i bedste fald som regel højst et barn eller to ..."*⁶

I tiden derefter ønskede man at få børn, men med forkerte motiver. Ofte var det for at sikre slægtens beståen, for at arbejde, for at skabe endnu et par hænder i kampen for overlevelse eller for at passe forældrene på deres gamle dage.

Undsigelsesstadiet nåede sit højdepunkt i de førkristne tider. Først da man fik den opfattelse, at et barn har en sjæl, måtte man ikke dræbe dem eller sætte dem ud for at dø. Fra den sene Middelalder blev nyfødte i stedet sat i pleje hos ammer ude på landet, indtil de blev 2-5 år gamle. Både i Europa og USA blev ældre børn (omkring 7 år) sendt væk til andre familier for at fungere som tjenere eller arbejdere. Denne praksis fortsatte indtil for rundt regnet 150 år siden.

---

⁶ Lloyd De Mause: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*, p. 26.

Tredje stadie: Ambivalens

Tiden fra det 14. til det 18. århundrede blev kendetegnet af De Mause's ambivalens-model. Tidligere perioder var karakteriseret ved intentionen om at undgå den trussel, som børn repræsenterede, ved ganske enkelt at skille sig af med dem fysisk. Men da det i stigende grad blev anset for ulovligt og umoralsk, blev forældrene tvunget til større psykologisk kontakt med deres børn. Forældre, der selv havde været udsat for brutalitet eller for en barsk behandling (vold, sult, seksuelle overgreb, salg til en anden stamme eller nation etc.) begyndte nu at projicere de dæmoner i underbevidstheden, som alt dette skabte, over på deres børn og erstatte det med skiftevis at elske dem, og derefter håne dem og straffe dem. Børn var både uartige og pragtfulde. Men fordi de var begavet med indre kræfter på godt og ondt, måtte det onde prygles ud af dem. I *Jane Eyre* giver forfatteren Charlotte Bronte et klassisk

portræt af denne forældretype, som Janes beskytter og forfølger i barndommen. Fortællingens Fru Reed havde løst problemet med sin ambivalens i forhold til børn. Hendes egne børn var "engle", og Janes – den ubudne gæsts barn – projicerede den modsatte kvalitet over i hende. Hun var en djævel.

Fjerde stadie: Indtrængning

Den forældrestil, der fulgte denne ambivalens-metode, kalder De Mause *forstyrrelse*, og den stammer fra omkring det 18. århundrede i Vesteuropa. Fokus skiftede nu fra fysisk kontrol over børnene til kontrol ved at trænge ind i deres psyke. Man bad dagligt med dem, og det blev almindeligt at læse religiøse læresætninger i historisk indpakning. Det blev nu mere almindeligt, at børn blev lukket inde end slået – en forandring fra fysisk til psykisk straf.

Men det medførte i det mindste et forsøg på at forstå børn. Derfor ser De Mause det som begyndelsen på pædiatri (læren om børnesygdomme) – et studie, der adskilte sig fra tidligere tiders håndbøger med rådgivning til forældre.

Femte stadie: Socialisering

Det åbnede vejen for *socialiserings-metoden*, der forudsatte, at børn har behov for at lære at tilpasse sig, blive vejledt og socialiseret, i stedet for at få knust deres rebelske vilje til at trodse forældrenes diktater. Det var et afgørende skift i opfattelsen af forældre-barn forholdet. Børns adfærd blev nu betragtet i et langt større perspektiv i forhold til samfundet som helhed i stedet for alene at se det i forhold til forældrene og andre autoritære figurer og institutioner (som for eksempel Kirken).

Det flyttede hele spørgsmålet væk fra tidligere århundreders stærke subjektivitet i forældre-barn forholdet og ind i objektivitetens område, sådan at børnenes oprør ikke længere blev betragtet som en primær personlig krænkelse vendt imod forældrene og et bevis på forældrenes manglende evne til at styre deres børn. Uregerlig adfærd eller dårlig præstation i skolen behandles ikke længere som en forbrydelse. Man forstod, at årsagen kan skyldes forskellige faktorer lige fra forkert kost til forstyrrelser på grund af for lidt opmærksomhed.

Sjette stadie: Støtte

Denne vigtige udvikling er delvis ansvarlig for den nye evne til at forholde sig til børnene på måder, hvor man oprigtig bekymrer sig om børnenes behov, mere end om sine egne, og som fører ind i en ny fase omkring 1950, hvor forældre *"arbejder med indføling med og opfyldelse af (barnets) særlige og voksende behov."* Eksempelvis plejede man at insistere på, at alle drenge lærte at spille fodbold, og at alle piger skulle lære at sy, for det var i overensstemmelse med samfundets forventninger. Idealet er, at man nu observerer og fremmer barnets særlige interesser og talenter, selvom det skulle medføre, at pigerne vil spille fodbold og drengene vil spille klaver.

En ægte offervillig kærlighed bliver kun mulig, når børnenes adfærd bliver mindre truende for forældrenes status og selvfølelse, og når de er i stand til at undlade at bruge frygt som den primære mekanisme til styring af børnene. Det er denne fase, der signalerede begyndelsen til en ny tidsalder og et samfund med rigtige relationer til børnene og deres opvækst.

De Mause skrev en slags anklageskrift over barndommens historie som *"– et mareridt, man først for nylig er begyndt at vågne op fra."*⁸ Børn har imidlertid kun delt skæbne med alle andre mennesker – voksenlivet har bestemt ikke været et mindre mareridt.

Børn og familien

Hvad er der sket i familien som en enhed i samfundet siden Polybius' tid? Antallet af illegitime fødsler har været stigende i historiens løb. Det er ikke længere et tema i hovedparten af den vestlige verden, men den kendsgerning, at ét ud af tre børn for tiden undfanges uden for en formaliseret familiesituation, indeholder et budskab – selvom det er et forvirret budskab – om holdningen til ægteskab og familie. Mange mænd forlader stadig deres børn, og flere og flere kvinder vælger at leve alene under børnenes opvækst. Kan man derfor konkludere, at Hierarkiets plan er slået fejl? Nej – det er fakta, som sætter det positive resultat af deres plan i relief vedrørende den endelige etablering af familien som centrum for den sociale struktur.

---

7 Lloyd De Mause: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*, p. 52

8 Lloyd De Mause: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*, p. 1

Rapporter om forholdet mellem forældre og børn i fortiden viser barnets fremskridt gennem streng disciplin, straf og misbrug – navnlig seksuelt og ofte via hårdt arbejde – i de tidligste tider. Barsk straf var et styringsmiddel, som et menneske i overordnet stilling kunne anvende over for et menneske i en underordnet stilling – og det var virkeligheden for både børn og besejrede fjender, slaver og kvinder i fortiden. Relationer i familien var kendetegnet ved – og forpestet af – den samme undertrykkelse af de svage, der kom til udtryk i myndighedernes metoder.

Familiens betydning anerkendes

Ikke desto mindre er det indlysende, at Hierarkiets plan har virket siden det 14. århundrede i Europa som det seneste eksempel: Familien er blevet kernen i samfundsstrukturen og har på alle områder en central position. I dette århundrede er det derfor naturligt, at enhver erklæring herom lyder banal, selv hvis opløsning af familier anses for at være en stor trussel mod selve samfundet.

Ved begyndelsen til den nutidige verden var grundlaget for familien politisk og økonomisk og ikke et spørgsmål om at realisere sig selv. Ægteskaber blev arrangeret for at sikre dynastiet eller for at dele arbejdet og udbyttet. Det er en familietype, der stadig er almindelig i Asien, med et familieskab, hvor *”– det primære bånd ikke var mellem mand og kone og forældre og børn, sådan som det blev senere, men til større grupper ... som slægtskab i form af forfædre, nulevende slægtninge eller fremtidige generationer. De følelsesmæssige bånd mellem mand og kone var ikke stærkere end til naboer, slægtninge eller >venner<.”*⁹

Denne familiestil forandrede sig gradvis. *”Familielivet og privatlivet voksede, og samtidig svækkedes båndene til den omgivende verden, og familieenheden blev i stigende grad en beskyttelse mod den. Ideer om individets værdier begyndte at vise sig. Det enkelte medlem af familien blev vigtigt og havde sine egne rettigheder, og det var ikke bare et medlem af slægten. Individuel selvudvikling og personlig lykke blev vigtigt.”*¹⁰ Det er først ved denne omvæltning og den efterfølgende voldsomme stigning i forventningerne til livet samt forældrenes tillid til både deres egen og børnenes overlevelse, at nutidens familieopfattelse opstår.

9 Anne Dally: *Inventing Motherhood; The Consequences of an Ideal*, p. 52-54

10 Anne Dally: *Inventing Motherhood; The Consequences of an Ideal*, p. 52-54

Personlig ansvarlighed kan ikke overdrages til nogen – heller ikke til ens eget barn – før individet får betydning. Indtil da er den voksende ansvarsfølelse over for børn mest af alt en diffus klanholdning, der ligger tættere på stammefolks holdning i dag, hvor børnene tilhører hele stammen, og det medfører tilsvarende mindre ansvar for barnets forældre.

Middelalderen: Forældre tager ansvar

I den sene middelalder var tanken om forældreansvar, der lå langt fra holdningen om, at forældrene havde ret til at behandle børnene, som de ville, ved at blive accepteret – også selvom det ofte var af egoistiske grunde. Begrebet om ansvar fungerede side om side med forældrenes indiskutable ret og magt fra dette tidspunkt og fremover. Ansvar for undfangelse blev erkendt, og skabelse af illegitime børn blev betragtet som synd – en overraskende udvikling. Selvom sønnerne på borgene og herresæderne fortsatte med at gøre tjenestepigerne og landsbyernes piger gravide, er der historisk bevis overalt i Europa på, at der blev givet underhold til og endog givet et legitimt hjem til det illegitime afkom.

Undervisning i at læse, skrive og arbejde

Uddannelse blev ikke værdsat i middelalderen. Det er først i forbindelse med samfundets tiltagende kompleksitet, at det blev nødvendigt at instruere de unge i metoder, der kunne sikre samfundet på en mere detaljeret måde end den, forældre og de ældre kunne give gennem mundtlige instruktioner og ved eksemplets magt. De fleste medlemmer af samfundet havde behov for at kunne læse og skrive for at fungere effektivt i livet. Fortidens børn blev uddannet gennem de informationer, de kunne få gennem selve livet. De lærte ved at stå ved siden af de ældre, når de arbejdede. Indtræden i samfundet har i stigende grad krævet regulære studier, og det var de færreste forældre i stand til at give. De unges opvækst og uddannelse måtte derfor i stigende omfang gøres bevidst og planlægges.

Ansvar for børnenes opvækst, udvikling, uddannelse og moral blev langsomt en basal forventning til forældrene – selv hvis kvaliteten af fysisk pleje og uddannelse fungerede på de aktuelle middelmådige vilkår. At børn, der blev anbragt hos plejeforældre tilsyneladende blev underernærede, blev der ikke gjort meget ved, eller det blev i det store hele ignoreret. Når drengene kom tilbage til deres forældre, havde drengene større chance end pigerne for at få god pleje og modtage en smule undervisning. (Tanken om at piger også skal have en uddannelse er meget ny, for det har været en verdensomspændende praksis, som stadig praktiseres i det meste af verden, kun at ofre penge på højere uddannelser til sønnerne). Piger fra det 14. århundredes Italien og frem til det 19. århundredes England var bogstaveligt udsat for dårlig opvækst af økonomiske grunde og for at vænne dem til et liv i mådehold. Formning af

barnets karakter var ligeledes et ansvar, der kom i fokus på dette tidspunkt – i hvert fald hos middelklassens forældre.

Opfindelse af barndom

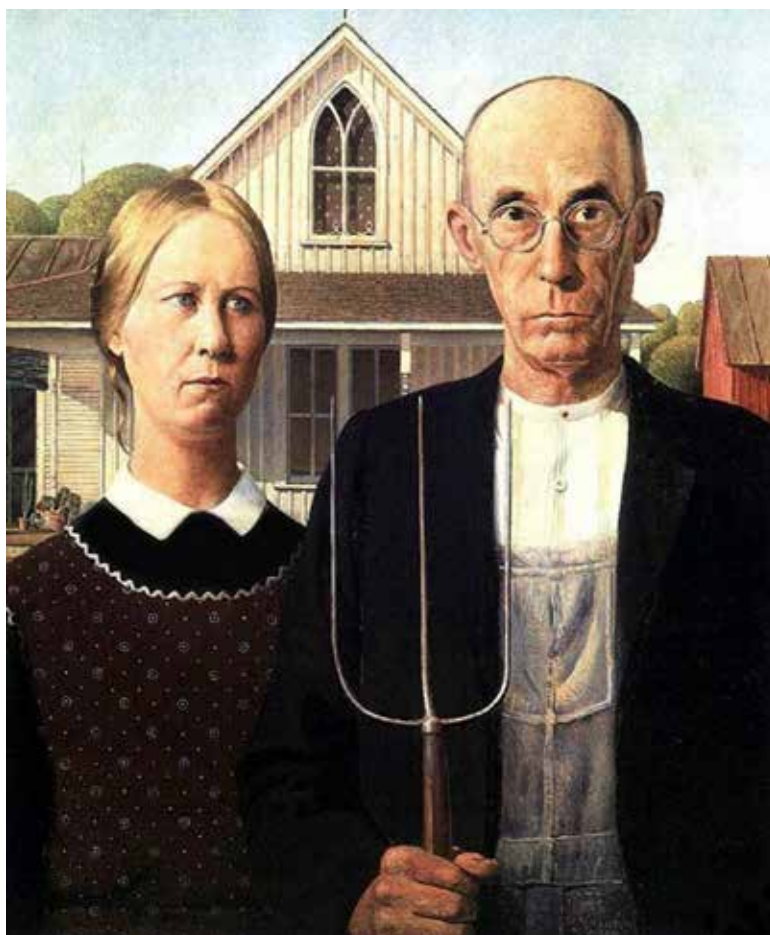
Barndom er i sandhed en sen opfindelse, konkluderer Philippe Aries i *Centuries of Childhood*. Indtil for nylig havde børn ikke andet valg, efter de havde lært at gå og tale, end at blive sat i arbejde sammen med de ældre. Muligheden for en beskyttet og forsørget tilværelse, hvor mennesker kan lege og udfolde sig i livet, var en luksus, der kun var mulig i de velhavendes kredse, og som kun var nødvendigt i komplekse samfund.

Det er vanskeligt at fatte anvendelsen af børnearbejde i fortiden, men nutidens holdning er et resultat af de imponerende økonomiske og sociale forandringer. I Asien forventer man, at børn deltager i arbejdet for familiens overlevelse. Døtre af forældre, der er afhængige af opium eller lever i dyb fattigdom, sælges til prostitution, og deres vigtigste opgave er at forsørge faderen og familien.

Der blev først vedtaget love i 1830'erne og 40'erne i England – de første af slagsen – til begrænsning af alderen og arbejdstiden for børn i fabrikkerne og minerne.¹¹ For få årtier siden var det almindeligt, at børn i 10-13 års alderen blev taget ud af skolen, så de kunne udfylde deres opgave i familien. Mens forældre i de fattigste lande betragter uddannelse som vejen til et bedre liv, er uddannelse sjældent mulig i forhold til det liv, de lever lige nu, og det samme var tilfældet i Vesten for ikke længe siden. (I realiteten er uddannelse den afgørende factor i forsøget på at bryde den onde cirkel af fattigdom og uvidenhed, men det er stadig en uopnåelig luksus for mange millioner i Afrika, Asien og Sydamerika).

Det nye, vigtige kærlighedskoncept mellem forældre og børn

Kærlighed, som et koncept, der danner grundlag for moralske værdier og et åndeligt liv i stedet for alene på en følelse, havde kun begrænset værdi før kristendommen. Den tidligere relation mellem forældre og børn er opsummeret i De 10 bud: "*Ær din fader og din moder*". Selvom forældre taler om kærlighed til deres børn i deres memoirer, var kærlighed tydeligvis ikke en overvejelse, der havde den store indflydelse under børnenes opvækst før for ganske nyligt. I Rusland var *Domostroi* en traditionel håndbog for håndtering af husstanden, og den var samlet af kirkefædre i det 16. århundrede, og her rådes fædrene til i deres samspil med sønnen til "*– ikke at smile til ham, ikke at lege med ham, for hvis man viser svaghed i de små ting, vil man lide i de store ...*"¹² Denne håndbog var børneopdragelsens bibel i Rusland frem til midten af det 19. århundrede.

11 D. Richards & J.W. Hunt: *Modern Britain*, p. 125ff.

12 Lloyd De Mause: *Op cit.*, p. 392

Undtagelsen blandt forældre var de højere udviklede mennesker som f.eks. Thomas More – statsmanden og filosofen, der blev halshugget af Henrik VIII, da More ud fra en etisk holdning ikke kunne godkende Henriks andet ægteskab. Han advokerede for og udbredte et højere syn på forældreansvaret, som skulle centreres omkring begrebet kærlighed.

Der er gået flere årtier med udviklingen fra, hvad der må betragtes som en radikal og excentrisk ide til overvindelse af indflydelsen fra den traditionelle opfattelse af forældre-barn forholdet, der byggede på børnenes ubetingede respekt og lydighed.

I den anden halvdel af det 20. århundrede, som velsagtens kan kaldes perioden med bevidst ansvarlig opdragelse, ses kærlighed endelig som det centrale motiv og den styrende kraft i forældrenes metoder snarere end noget, der vil svække opdragelsen af børnene.

Disciplenes vigtigste tjenesteopgave som forældre

Hierarkiet har givet menneskeheden den opgave at fungere som forældre for *sjæle* på vej i inkarnation. Det er en opgave, der er vigtigere end samfundet almindeligvis er villig til at anerkende. Den tibetanske mester har sagt om dette:

”Der er ingen bedre uddannelse for disciple og indviede end familielivet med dets tvungne relationer, dets muligheder for justeringer og tilpasninger, dets krav om ofre og tjenestearbejde, og dets muligheder for fuld udfoldelse af hvert eneste aspekt af menneskets natur. Ingen større tjenesteydelse kan gives menneskeslægten end at stille legemer til rådighed for sjæle på vej i inkarnation, og at tilbyde disse sjæle opmærksomhed og mulighed for uddannelse inden for hjemmets grænser”.

Alice A. Bailey: *Esoteric Psychology*, Vol. I, p. 305

Det er en overraskelse for mange. Ingen større tjenesteydelse? Der er ingen tvivl om, at Djwhal Khul appellerer til de, der endnu ikke er i stand til at udføre et endnu mere omfattende tjenestearbejde for gruppen! Nej, det findes ikke. Citatet stammer fra kapitlet om *"Seksualitet og discipelskab"*. Men hvordan kan noget så fundamentalt som forældreskab være et værdifuldt tjenestearbejde, når enhver kan gøre det? Den forandring, der er sket i opfattelsen af forældreskab i løbet af bare de seneste få generationer, medfører, at man i stigende grad er i stand til at yde ægte tjenestearbejde af samme værdi som inden for andre tjenesteområder.

Tjenestearbejdets karakter som forældre: Mødre og fædre

Forældre giver både undervisning, opdragelse og fysisk pleje til personligheden, og ved hjælp af disse processer udvikles der en bevidsthedstilstand op til et niveau med sjælskontrol, der gentages og forædles i liv efter liv. Sjælen toner frem fra formen – Kristus-barnet er blevet plejet og passet af moderen og faderen – og det er roller, som forældrene spiller på skift, og som både symboliserer og styrer virkeligheden. Sjælsbevidstheden, som til sidst er til stede og aktiv i personligheden, er vokset gennem spillet mellem forældre og barn, og resultatet er udviklingsfremmende vækst.

I århundreder har børnenes opdragelse stort set kun været moderens opgave. Faderen har enten været helt fraværende, eller også har hans engagement været yderst behersket og begrænset til økonomisk støtte til barnet – og han har kun påtaget sig minimalt ansvar for moralsk og uddannelsesmæssig vejledning. Det var først i det 19. århundrede, siger De Mause: *"– at faderen for første gang begynder at vise mere end lejlighedsvis interesse for barnet, uddanne det, og nogle gange endog aflaste moderen i barnepasningsrutinerne."*¹³

¹³ De Mause, Lloyd, et al.: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*. London, Souvenir, p. 52

Tjenestefolkenes forsvinden

I mellemtiden havde kvinderne i Vesten mistet deres hushjælp på hjemmefronten. De riges barnepiger, barneplejersker, guvernanter og tjenestefolk var forsvundet, og det samme gælder de store familiestande og et omgivende samfund, der lå tilstrækkeligt nært til at tilbyde hjælp. Børnene hos samfundets kvinder opdrages direkte på en måde, der ikke har været mulig i mange århundreder. Denne revolution opstod i USA efter Første Verdenskrig og i England efter Anden Verdenskrig i forbindelse med fremkomsten af det moderne moderskab og tjenestefolkenes forsvinden.

Moderkærlighed

Den nye ide, der voksede frem af studier af nyfødte i institutioner, medførte, at moder og barn ikke måtte adskilles. Hun alene skulle tage sig af barnet og skabe *"– ubrudt opmærksomhed dag og nat syv dage om ugen 365 dage om året"*, som John Bowlby skrev – manden, der opsummerede efterkrigstidens opdragelsesmetoder. *"Da regeringer og eksperter ... fortalte en moder ... at uafbrudt moderkærlighed var essentielt for barnets mentale sundhed, var hun tilbøjelig til at tro på det, selvom hverken hun selv eller andre, hun kendte, havde erfaret det."*¹⁴ Aldrig er et så håbløst koncept for moderskab blevet så agtet og æret, at det blev et påbud, der resulterede i skyldfølelse, hvis det ikke kunne opfyldes – og desuden var opfyldelsen af det gjort uopnåeligt på grund af manglende støtte fra samfundet.

14 Anne Dally: *Inventing Motherhood; The Consequences of an Ideal*, p. 100-02.

Ansvar for opvæksten af et andet menneske – selv hvis dette menneske er ens eget barn – er en af de tungeste opgaver, og den forudsætter en utrolig disciplin hos både moderen og barnet i forholdet til hinanden, og at det indebærer ansvar, og at de kommer i gensidig gæld til hinanden, kan ikke benægtes. Disciplinering med kærlighed er meget omfattende – og uden forældre-barn relationen er det sandsynligt, at man ikke ville være i stand til at lære det – det ville i hvert fald tage æoner.

Faderrollen

Navnlig den nye fadertype skal for første gang nogensinde i mange situationer tage hensyn til behovet hos andre og give mere end passiv støtte til dem. Han må anstrenge sig – ikke bare en enkelt gang men hele tiden – for at sikre sig, at de mindreåriges behov imødekommes – ellers vil hans henrivende barn, der er så afhængig af ham, ikke overleve. I dag er der mange fædre, som til trods for forelskelse stadig er så krystalliserede i deres egoisme, at de enten delvis eller helt undviger den disciplin, der følger med. De overlader ansvaret til moderen, og de forlader barnet og faderskabet efter bare et par års separation fra moderen (som 75% af de separerede mænd gør det i Australien).

Men i stigende grad – efterhånden som menneskeheden bliver mere moden – vil de sjæle, der inkarnerer som mænd, påtage sig en mere aktiv og delende rolle. Der er stadig langt fra ligestilling, men der er tilstrækkelig kærlighedsenergi og offervilje på dette felt, (og det er den ægte kærligheds kendetegn), til at omsætte viljen til praktisk handling i form af realiseret kærlighed, der praktiseres sådan, at den kan modtages og være nyttig. Derfor må nutidens fader erkende, at moderen har den vanskeligste opgave, og han må overtage madlavningen og klare nattens pligter ved at stå op til det grædende, sultne eller syge barn.

Bevidsthed erstatter skikke

I mellemtiden er opgavens fokus skiftet, og opmærksomheden er rettet mod mere subtile områder af barnets opvækst. Skikke, tro og læresætninger, der blev

videregivet som udenadslære i de traditionsbundne samfund, læres nu bevidst og omhyggeligt af mødre – og af fædre, som først af alt må studere barn og samfund og deres relationer, og arbejde på det, der er behov for i praktisk opdragelse. Forældre skal først og fremmest undervise sig selv. Det er ikke længere muligt bare at gøre det, som ens egen moder gjorde, eller alene at lære det, som en anden véd. De tidlige tekster om pædiatri (*læren om børnesygdomme*) er århundreder gamle, og de er lige så ofte skrevet af mennesker, der levede i cølibat inden for en religiøs orden, som af læger og skolelærere, og læserkredsen var begrænset til en lille gruppe overklasse-mennesker, mens ammerne og andre, som havde udvidet ansvar for børnene, fortsatte med at følge de anerkendte skikke.

En stabil udvikling i opdragelsesmetoderne viste sig endog på disse stadier i kraft af udbredelse af mere intelligente metoder via de mere kultiverede grupper i de lavere klasser. Forandringen i holdningen til pigernes uddannelse – fremtidens mødre – har været et afgørende element i denne udvikling. I Vesten er denne udvikling nu en realitet, og i dag udgør kvinder et flertal af de, der kan læse. Familien er smeltediglen for såvel personlighedens form, som det, den indeholder. Men hvordan skal man forholde sig, når børn bliver alene og uden forældre og overladt til at klare sig selv ligesom et dyr? Vil man nogensinde kunne bevæge sig hinsides den lemuriske, instinktive bevidsthed eller den tidlige atlantiske med en personlighed, der er totalt domineret af begær?

Forældre, opdragelse og bevidsthed

En vigtig opgave, som man som forældre til at begynde med er ansvarlig for, er at beskytte barnet mod fare, for dermed skabes der en pause mellem instinktet eller begæret og dets tilfredsstillelse. Denne pause mellem incitament og respons er den første opvækkelse af bevidsthed, som er sjælens essens. Det er fascinerende at vide, at Planetlogos – som er menneskehedens ophav – foretog en lignende handling i menneskehedens barndom, idet Han skabte en pause i bevidsthedsudviklingen i en periode med det formål at vinde tid og kontrol. Det var i den lemuriske tid for 12-15 millioner siden. Tilfredsstillelsen af den seksuelle drift i det ubevidste lemuriske adfærdsmønster førte til katastrofale fejltagelser og perversiteter. Kønssygdomme blev bogstaveligt påført menneskeheden på en sådan måde, at det blev indlysende for befolkningen, at sygdommene var et direkte resultat af forkert seksuel adfærd.¹⁵

Mennesket stoppede op og reflekterede, og den automatiske cyklus af seksuelt begær og seksuel tilfredsstillelse blev brudt. En afgørende lektion i bevidsthed var lært, for det blev nødvendigt at interessere sig for konsekvenserne af egne handlinger.

Menneskeheden har været meget længe om at nå frem til dette punkt, hvor den er bedre i stand til at forholde sig uemotionelt til den upassende behandling af børnene. Forældre har behov for viden og en vis grad af personlig kontrol for at kunne praktisere denne form for tvang over for deres børn. Indtil det er muligt, vil forældre respondere på det, de opfatter som upassende opførsel med vrede og behandle barnet som en personlig fornærmelse.

---

15 Alice A. Bailey: *Esoteric Healing*, p. 229

Sjælsbevidsthedens tilsynekomst

Fra mishandling og forsømmelse af kærlighed

Fysisk vold var en accepteret metode til opdagelse af genstridige børn. *"Skån kæppen og forkæl barnet"*, er en opdragelsesmetode, der først for nylig er gået af mode. Og så langt tilbage som i det 12. århundrede, hvor præsterne var den tids lærere for børnene, findes et citat i encyklopædien og i manualer for børneopdragelse, som blev læst i uddannede kredse, i højadelen og lavadelen, og som var helt i overensstemmelse med Vogelwiede, der omkring 1200 skrev:

*"Børn gør ikke, hvad de bør,
hvis du slår dem med en stok.
Børn trives, børn vokser,
når de undervises med ord,
og ikke med slag ..."*¹⁶

En senere opfordring til forældre i det 14. århundredes Italien inkluderer dette råd: *"Bank hende regelmæssigt, giv hende ikke for meget at spise, giv hende hårdt arbejde overalt i huset"* – i et forsøg på at skabe et acceptabelt kvindeligt produkt til ægteskabsmarkedet.

Men hvis man skal dømme efter efterladte breve, havde majoriteten af forældrene på trods af dette en ægte kærlighed til deres børn, når de var i stand til at skabe en platform for deres udvikling. Alligevel var mishandling og omsorgssvigt hverdagskost, fordi menneskeheden endnu ikke havde opnået tilstrækkelig psykologisk modenhed til at kunne praktisere kærlighed, i stedet for at fare vild i et uhyggeligt vildnis af ukontrollerede emotioner og desperate behov, der alt for ofte resulterede i brutal adfærd.

---

16 De Mause, Op.cit, p. 137.

Den forkastelige cyklus af mishandling

Nogle gange var det en måde, man brugte til at banke de dæmoner og begær ud af kroppen, som man havde projiceret over på sine børn. Andre gange var det et forsøg på at tvinge kærlighed ud af dem, eller straffe dem for at vise dem det på en måde, de kunne forstå. De Mause beskriver tre muligheder for respons fra forældre, der blev konfronteret med et barn, der havde behov for et eller andet. En af dem er *den projicerende reaktion* (hvor barnet bliver genstand for indholdet i forældrenes eget ubevidste), og *den omvendte reaktion* (hvor barnet må trøste forældrene), og begge muligheder er udtryk for umodne reaktioner. Om den omvendte reaktion siger han, at: *"Børn eksisterer alene for at opfylde forældrenes behov, og det er derfor altid en fejl, når børn som forældre viser kærlighed, der udløser en aktuel konflikt. En kæmpende moder forklarer det sådan: >Jeg har aldrig følt kærlighed i hele mit liv. Da barnet blev født, troede jeg, at han ville elske mig. Da han skreg, betød det, at han ikke elskede mig. Derfor slog jeg ham ...<".*¹⁷

En datter, der er blevet mishandlet af sin far, vil "internalisere"¹⁸ hans adfærd som den eneste måde, som man med fornuft kan forsvare den forfærdelige virkelighed – for hun må fortjene det, fordi det er hendes far, der fortager mishandlingen. Men det retfærdiggør samtidig, at hun mishandler sit eget barn. Voldsramte børn bliver ofte voldelige forældre – og tilsvarende bliver børn, der er elsket på en moden måde, kærlige forældre.

Ansvarlighed for opvæksten skaber aktiv kærlighed

Hvad er det, der gør perioden med et bevidst ansvar for opdragelsen eller "hjælpemetoden" – som De Mause kalder den – til noget specielt? Han identificerer den med den tredje respons – *den empatiske reaktion*, hvor forældrene er i stand til i det mindste at være "– *empatiske i forhold til barnets behov og handle for at tilfredsstille dem.*"¹⁹

---

17 Lloyd De Mause: *The History of Childhood: The Evolution of Parent-Child Relationships as a Factor in History*, p. 7.

18 Thomas A. Harris: *I'm OK, you're OK*, p. 34.

19 Steve Biddutph. *Discipline with respect, in Melbourne's child*, vol. 2 no. 4., p. 4.

I det psykologisk set umodne stadie i menneskehedens udvikling havde børneopdragelsen en tendens til at være reaktiv. Den var en respons på personlighedens indre dynamik, som man havde erfaret den i ens egen barndom – mellem "forældre-og-barn" i personligheden – en forenklet ækvivalent til Freuds "super-ego" eller "Id". Forældre, som i det gamle Grækenland eller i det moderne Europa blev svigtet eller mishandlet, vil som regel gentage forældrenes mønster og skabe børn, som senere i deres indre vil være fanget i den psyke, der er skabt på denne måde, samt i en endeløs kamp mellem forældre og børn, som den voksne (eller "egoet", som Freud kaldte det) kun har en meget lille chance for at frigøre sig fra og blive en effektiv faktor i personlighedens disposition. Reaktivt forældreskab forekommer, når moderens eller faderens forældre indoktrinerer, kontrollerer og styrer egenskaberne i barnets personlighed: Både den voksne og barnet er i høj grad inaktiv og underudviklet.

Sjælsbevidsthed og den selvbevidste voksne

Det er alene kulminationen på en inkarnationslang kamp mellem forældre og barn om styring, der kan medføre, at den voksne eller "egoet" påtager sig den nye opgave og åbner en ny dimension i opdragelsen. Som et udtryk for ønsket om at løse konflikten og fungere hensigtsmæssigt er den rationelle, problemløsende og virkelighedsorienterede kapacitet hos den voksne nu begrænset i forhold til den ydre fysiske verden og er i stedet vendt indad mod psyken, og den bevidste, selverkendende personlighed toner nu frem. Den træder så meget i karakter, at den kan overtage styringen, tage rationelle beslutninger og udstikke retningen for de handlinger, der er nødvendige i forhold til barnets behov eller i enhver anden situation.

Her skal der anbefales en radikal og dog enkel tanke, nemlig at det voksne aspekt i personligheden – som gennem metoder til selverkendelse til en vis grad er blevet bevidst om personlighedens opbygning og dynamik, eller i det mindste om tendenserne og systemerne, som det centrale element – gennemgår radikale ændringer. Det voksne aspekt sætter sig nu i førersædet, bliver personlighedens organisator og chef på en måde, der ikke tidligere har været mulig. Dette aspekt begynder nu at overvåge, styre og koordinere personlighedens aspekter og integrere dem til en helhed. Det er sandsynligvis ikke for meget at antyde, at man her iagttager indgangsporten og metoden til forening af sjæl og personlighed. Personlighedens oprindelige voksenaspekt er nu blevet den bevidste eller sjælsinspirerede meta-voksne.

Den metavoksne

Hvordan ved man, at selvbevidsthed er en realitet? Det indikeres af evnen til upersonligt at iagttage sin adfærd og vurdere den rationelt og ud fra en moralsk synsvinkel, i stedet for at blive fanget i den rasende kamps tåger mellem forældre-reaktionen: *"Du er doven, egoistisk og middelmådig!"* – og barne-reaktionen: *"Det er alt sammen jeres fejl! Hvor er det grimt at tale sådan til mig!"* Situationen svarer til vendepunktet for "den fortabte søn", hvor han erkender: *"Jeg tog fejl, min opførsel har været uværdig."*

Forandringen markeres af denne evne til at erkende sine fejl og forseelser. Den voksne – set fra sjælens perspektiv – erkender en irrationel adfærd som, hvis den iagttages med upersonlighed, er alt andet end nyttig og alene skaber problemer. *"Indtil dette øjeblik har jeg sørget for mig selv og alene taget hensyn til min egen magelighed. Jeg giver børnene, hvad der passer mig, ikke hvad der passer dem. Jeg styres af min ambition eller mit ønske om at eje. Mine sindsstemninger styrer, uanset om man elsker dem eller tager afstand fra dem."* Det er ikke længere det, der er projiceret over i "dem", der er ansvarlig for alle problemerne og deres løsninger – det er sjælen. Det er tid til forandring. Den metavoksne træder i karakter og viser sin styrke og interesse for en indre forvandling. Den voksne er kun i stand til at håndtere processerne i den ydre verden. Den metavoksne har travlt med processerne i virkelighedens indre, psykiske område.

Bevidst forældrespons

Det er en nødvendig forudsætning for denne udvikling, at den lange cyklus med mishandling eller forældreskab, der udsatte generationer af børn for frygt og skyldfølelse, lettes tilstrækkelig til at give plads for personlighedens rationelle, tankemæssige problemløsninger – "voksen-egoet" – som "løfter sit hoved" og begynder at fungere effektivt og afbalanceret på en måde, der ikke var mulig mens konflikten mellem forældre og barn rasede og blokerede for vejen til virkeligheden. *"Når der findes en relativ lav tænkemåde i konflikten mellem det, man har lært og det, og det der er virkeligt, er computeren (den voksne) fri for at arbejde med nye, vigtige forretninger ..."*²⁰ siger Harris.

---

20 Eric Berne: *Games people play*.

Den metavoksne overfører en bevidst forældres respons på barnet og på børneopdragelsen som erstatning for personlighedens reaktion fra tidligere liv og normer. Først da kan man møde barnets behov med en velovervejet respons, der er både rationel og kærlig. Man har været uvidende og forvirret om den rigtige relation (hvis der har været nogen!) mellem sjæl og personlighed. Hvordan vil stadiet med sjælsinspiration reelt vise sig i den ydre verden gennem den voksnes adfærd og børnenes opvækst? Hvad vil den sjælsinspirerede personlighed gøre, som er anderledes?

Forskellen vil komme til syne i kraft af forældrenes evne til at vise kærlighed kombineret med en grad af ægte upersonlighed og objektivitet, sådan at holdningen til hendes eller hans børn ikke primært er udtryk for en personlig reaktion, og den er heller ikke baseret på indre psykologiske faktorer, der projiceres over på barnet. I stedet vil der være tale om en opmærksom og velovervejet respons fra den sjælsinspirerede personlighed, der er organiseret og styret via en stærk voksen (som nu er blevet en metavoksen). Her er De Mause's empatiske og hjælpende respons: *Af en forælder, der er i stand til at tage bevidst ansvar for opdragelsen af det barn, der er i dets varetægt.*

Arven brydes

Stephen Biddulph – en australsk forfatter, der skriver om forældreskab og børnepsykologi – belyser dette årtusindes forskellighed fra tidligere generationers forældre. I en artikel med titlen *“Opdragelse med respekt”*, spørger han: *“Kan vi som forældre opdrage vores børn på en bestemt men kærlig måde og bryde mønstret, der ofte er etableret gennem generationer?”*²¹ Og han fortsætter: *“Min partner og jeg har oplevet både voldelig og ydmygende metoder i vores barndom (kombineret med masser af kærlighed – vores forældre gjorde bare det, som alle andre gjorde), så vi var opsat på at finde en bedre metode.”* Fortidens mønster – hvor man gør, hvad ens forældre gjorde, fordi de fulgte anvisningerne fra deres forældre – var blevet brudt. Steve og hans partner vil ikke agere som de automatiske forældre, der var bygget ind i deres personligheder i deres egen barndom. *“Vi fandt bøger, der var fortalere for at forhandle med børn, aflede deres opmærksomhed, handle med dem osv. Vi mente, at alt dette havde en funktion.”* Bevidstheden har vækket personligheden, og den (meta)voksne er styrket og afklaret. Nu ser den sig om for at foretage et valg mellem alternativer til børneopdragelse.

---

21 Thomas A. Harris: *I'm OK, you're OK*, p. 150.

Samspelet

Stop op og tænk er den vigtigste metode i denne proces – *“en glimrende metode til små roller og ældre, fordi det hjælper dem til at finde ud af, hvad de kan gøre, sådan at de reelt lærer, at de ikke skal gentage den samme dårlige opførsel om ti minutter”*. Valget er mere vigtigt end metoden. Kombinationen løfter samspelet mellem forældre og barn væk fra scenen med forbrydelse og straf – ud af kredsløbet af generationers gentagelse af konflikter mellem forældre og børn i deres personligheder. Det afleverer problemet hos forælders voksenalder, det rationelle, problemløsende, virkelighedsnære aspekt, og den voksne forælder fortsætter ved at række en hjælpende hånd til det samme voksenalder i barnets personlighed for at fjerne det fra den rent reaktive barneadfærd. (Succesfulde adfærdssædrende terapier, uanset om de er rettet mod barnet eller forældrene, har en tendens til at indeholde metoder, der medfører en *“udvidelse af bevidstheden”* i retning af, hvad der sker i personligheden, og dermed skabes nødvendig opmærksomhed og potentiel sjælskontrol).

Uden indgriben fra en voksen, ville konflikten blive endnu en tur i *“det muntre køkken”*, som den tidligere generation kaldte det, eller *“den støjende leg”*²², som Eric Berne, ophavsmanden til denne forståelse af forældre og børn (transaktionsanalysen), så passende betegnede det – hvor både forældre og barn spiller en rolle – offer og gerningsmand – på skift. I stedet indgås en våbenhvile. Barnet får en chance for at stoppe op og tænke – for at få bevidstheden til at medvirke i handlingen. Hun/han begynder at forstå processen, som vil skabe den metavoksne, den *“reviderede udgave”* af den oprindelige voksne i personligheden, som blev skabt ved tilførsel af bevidsthed – det er sjælens energi. Thomas Harris, forfatter af en tidlig bestseller om transaktionsanalyse, skriver: *“Det er nemt at se, at kun gennem den voksne, kan den lille person lære mere effektive former for levemåde. En af de mest effektive måder, som kan udvikle et lille barns indre voksne til i stigende grad at få stærkere kontrol, er ved at give det mulighed for at iagttage sine forældre, mens forældrenes indre barn tydeligvis sidder på krogen, og kæmper for at komme til udtryk i et vredt udbrud. Styr dette indre barn og fasthold en voksen respons, og det vil sige fornuftig og velovervejet.”*²³

22 Eric Berne: *Games people play*.

23 Thomas A. Harris: *I'm OK, you're OK*, p. 150.

På denne måde går forældrene i gang med bogstaveligt at styrke og afklare den voksne i barnets personlighed, for det skaber kædereaktioner, der er det direkte modsatte af de, som har været herskende i utallige generationer, og det åbner vejen for sjælsbevidstheden i barnet.

*Det er denne opgave, der ligger foran forældre
i Vandbærerens tidsalder!*

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk